

SIMONE WEILOVÁ

**TIAŽ
A MILOŠŤ**

EUROPA

SIMONE WEILOVÁ

EUROPA

Publikáciu z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

U. fond
na podporu
umenia

Simone Weilová *Tiaž a milosť*

Preklad © Andrej Záhurecký 2009, 2021

Portrét autorky © Milan Špak 2021

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabec 2021 bee&honey
visual communication

Sadzba Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2021

Ako druhý zväzok edície Sophia Perennis

vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2021

Druhé, opravené vydanie, vo vydavateľstve Európa prvé

ISBN 978-80-88237-000-6

TIAŽ A MILOŠŤ

Zväzok 2

Obsah

Postskriptum po päťdesiatich rokoch (G. Thibon)	7
Predhovor (G. Thibon)	9
Tiaž a milosť	29
Prázdno a jeho kompenzácia	32
Prijatie prázdna	36
Odpútanosť	38
Vypĺňajúca predstavivosť	42
Zrieknutie sa času	44
Túžba bez predmetu	46
Ja	49
Odstvorenie	54
Zotretie	60
Nevyhnutosť a poslušnosť	62
Ilúzie	68
Modloslužobníctvo	75
Láska	76
Zlo	82
Nešťastie	90
Násilie	94
Kríž	95
Váhy a páka	99
To, čo je nemožné	101
Rozpor	104
Rozdiel medzi nevyhnutnosťou a dobrom	108
Náhoda	110
Ten, koho máme milovať, je neprítomný	112
Očistný ateizmus	116
Pozornosť a vôľa	118
Výcvik	123
Intelekt a milosť	127
Spôsoby čítania	131
Gygov prsteň	133
Zmysel univerza	135
Metaxy	139

Krása	142
Algebra	145
Spoločenský diktát	147
Veľké zviera	150
Izrael	155
Spoločenský súlad	159
Mystika práce	165

Postskriptum po päťdesiatich rokoch

Čo môžem dodať k svojim riadkom, ktoré majú viac než pol storočia?

Dielo Simone Weilovej – svetlo pre ducha, potrava pre dušu – nepotrebuje, aby ho niekto „aktualizoval“, pretože vyviera z vrcholu bytia, ktorý stojí nad všetkými dobami a nad všetkými miestami. Ako možno priradiť čas k niektorej myšlienke Platóna či Marka Aurélia, k Aischylovmu veršu alebo výkriku niektorého Shakespearovho hrdinu? Rovnako to platí o Simone Weilovej. A ako veľmi! Skutočné svetlo nehasne a skutočné pramene nikdy nepotrebujú, aby ich niekto občerstvoval.

Ak hovoríme o nadčasovosti tohto diela, musíme hovoriť aj o jeho univerzálnosti. Vďaka skutočnosti, že som dostal nezaslúžené privilégium predstaviť verejnosti prvú knihu Simone Weilovej, dostal som sa k nespočetným svedectvám zo všetkých kútov sveta. Na týchto svedectvách ma najväčšmi prekvapilo, že prichádzali od ľudí najrozličnejšieho pôvodu, spoločenského postavenia, kultúrneho prostredia atď. a že všetci boli až do hĺbky duše rovnako poznamenaní čítaním diela, v ktorom našli zjavenie vnútornej pravdy, na ktorú až dovtedy márne čakali.

Na sklonku storočia, v ktorom sa vďaka zrýchlenému behu dejín vynorilo a zaniklo toľko modiel, sa táto kniha čoraz väčšmi javí ako posolstvo večnosti, určené večnému človeku, tej „ničote, ktorá môže dosiahnuť k Bohu“, otrokovi tiaže, ktorý bol oslobodený milosťou.

*Gustave Thibon
december 1990*

Predhovor

V júni roku 1941 som dostal list od jedného priateľa dominikána, dôstojného otca Perrina, ktorý v tom čase žil v Marseille. Neodložil som si ho, ale jeho obsah bol približne takýto: „Poznal som tu jednu mladú izraelitku – vyštudovala filozofiu a je aktivistkou, hlásiacou sa ku krajnej ľavici –, ktorá bola na základe rasových zákonov vylúčená z univerzity a chcela by nejaký čas pracovať na vidieku ako pomocníčka pri poľnohospodárskych prácach. Domnievam sa, že by mal na túto skúsenosť niekto dozrieť; bol by som veľmi šťastný, ak by ste si to dievča vzali k sebe.“ Moja prvá reakcia bola skôr negatívna. No túžba prijať návrh priateľa a neodmietnuť dušu, ktorú mi osud priviedol do cesty, odozva náklonnosti vyvolanej začínajúcim sa prenasledovaním Židov a napokon aj určitá zvedavosť ma neskôr priviedli k tomu, že som prvotný popud prehodnotil.

O niekoľko dní prišla ku mne Simone Weilová.¹ Náš prvý kontakt bol srdečný, ale bolestivý. Takmer v ničom konkrétnom sme sa nezhodli. Ona nemenným a monotónnym hlasom donekonečna diskutovala a ja som bol z týchto bezvýchodiskových rozhovorov úplne vyčerpaný. Aby som ju dokázal zniesť, vyzbrojil som sa trepezlivosťou a zdvorilosťou. Vďaka príležitosti na spoločný život som postupne začal zisťovať, že neznesiteľná stránka jej povahy zďaleka nevyjadrovala jej hlbokú prirodzenosť, bola iba vyjadrením jej vonkajšieho a spoločenského ja. Postavenie toho, kým skutočne bola a toho, ako sa javila, bolo u nej prevrátené: na rozdiel od väčšiny ľudí získavala nekonečne na hodnote, ak ju človek spoznával v dôvernej atmosfére; s hrozivou spontánnosťou exteriorizovala protivnú stránku svojej povahy, potrebovala však veľa času, náklonnosti a prekonaného ostychu, aby prejavila to dobré, čo v sebe mala. V tom čase sa začínala celou svojou dušou otvárať kresťanstvu; vyžaroval z nej dokonalý mysticismus: u nijakej ľudskej bytosti som sa nikdy nestretol s takým dôverným vzťahom k náboženským

1 Pre viac informácií o živote a diele Simone Weilovej odporúčame slovenskému čitateľovi knihu Marie-Madeleine Davyová, *Simone Weilová/Simone Weilová, List Jožovi Bousquetovi a iné texty*, preklad Andrej Záthurecký, Hronka, Bratislava 2017. (Pozn. prekl.)

tajomstvám; slovo nadprirodzený sa mi nikdy nejavilo väčšmi naplnené skutočnosťou ako v styku s ňou.

Tento mysticismus nemal nič spoločné s náboženskými špekuláciami bez osobnej zaangažovanosti, ktoré sú až pričasto jediným svedectvom intelektuálov, obrátených k Božím veciam. Poznala, prežívala vzdialenosť medzi *poznáním* a *poznáním celou dušou* a jediným cieľom jej života bolo prekonanie tejto vzdialenosti. Bol som priveľmi zúčastnený na každodennom priebehu jej bytia, aby vo mne pretrvala nejaká pochybnosť o autentickosti jej duchovného povolania. Jej viera, odpútanosť boli vtelené do všetkých jej skutkov, zavše so zarážajúcim nedostatkom realizmu, ale vždy s dokonalou šľachetnosťou. V našom storočí, pre ktoré je charakteristická nedôslednosť, keď – aby sme použili slová Léona Bloya – „kresťania umiernené cválajú k mučeníctvu“, by sa jej asketizmus mohol javiť ako prehnaný (ako škandalózne by dnes muselo pôsobiť excentrické pokánie niektorých stredovekých svätcov?); pritom v ňom nebola nijaká očividná exaltácia, medzi mierou jej umŕtvovania a úrovňou jej vnútorného života nebol viditeľný nijaký nesúlad. Môj príbytok sa jej zdal priveľmi pohodlný, a tak chcela odísť bývať na staré, napoly zrúcané hospodárstvo na brehu Rhôny, ktoré patrilo mojim svokrovcom. Každý deň stadiaľ prichádzala do práce a keď to uznala za vhodné, prišla sa do domu najesť. Hoci mala slabé zdravie (po celý život trpela nezniesiteľnými bolesťami hlavy a ťažko ju poznamenal aj zápal pľúc, ktorý prekonal niekoľko rokov predtým), zem obrábala s nezlomnou energiou a často sa ako s jedinou potravou uspokojila s černicami, nazbieranými z kríkov pri ceste. Každý mesiac posielala polovicu svojich potravinových lístkov politickým väzňom. Čo sa týka duchovných statkov, rozdávala ich ešte štedrejšie. Každý večer po práci mi vysvetľovala významné Platónove texty (nikdy som nemal čas dobre sa naučiť po grécky) s takou pedagogickou genialitou, že jej učenie sa stávalo rovnako živé ako nejaký druh tvorby. Napokon, rovnaký zápal a lásku prejavovala aj vtedy, keď niektoré dieťa z dediny učila základy aritmetiky. Stávalo sa, že vďaka tomuto smädu po oplodňovaní duší sa dopúšťala komických zámien. Na základe určitého vyššieho rovnostárstva brala vlastné postavenie ako univerzálny referenčný bod, takže nebolo človeka, ktorého by nepovažovala za schopného prijať i tie najťažšie veci z jej výuky.

Spomínam si na mladú robotníčku z Lotrinska, v ktorej – ako bola presvedčená – objavila intelektuálne povolanie a ktorej zdĺhavo prednášala krásne komentáre *Upanišad*. Úbohé dievča sa na smrť nudilo, ale z bojazlivosti a zo zdvorilosti radšej mlčalo...

V dôvernej atmosfére bola očarujúcou a duchaplnou spoločníčkou; bola vtipná bez nevku a ironická bez zlomyseľnosti. Jej nesmierna vzdelanosť, ktorá s ňou bola tak hlboko spojená, že bolo sotva možné odlíšiť ju od výrazu jej vnútorného života, robila z konverzácie s ňou niečo nezabudnuteľne príťažlivé. Mala však jeden vážny nedostatok (alebo nezvyčajne vzácnu vlastnosť, závisí to od toho, na akej úrovni sa pohybujeme): odmietala urobiť akýkoľvek ústupok požiadavkám alebo konvenciám spoločenského života. Vždy a za každých okolností povedala každému všetko, čo si myslela. Vďaka tejto úprimnosti, ktorá vyplývala predovšetkým z hlbokého rešpektu k dušiam, mala mnoho nepríjemností, väčšinou úsmevných, no v čase, keď nebolo dobré rozhlasovať každú pravdu do širšieho sveta, niektorým z nich nechýbalo veľa a boli by nabrali tragický spád.

Na tomto mieste nemožno preberať všetky historické zdroje a vplyvy na jej myslenie. Okrem *Evanjelií*, ktoré boli jej každodennou potravou, prechovávala hlbokú úctu k významným hinduistickým a taoistickým textom, k Homérovi, ku gréckym tragédom a hlavne k Platónovi, ktorého interpretovala zásadne kresťanským spôsobom. Naopak, neznášala Aristotela, v ktorom videla prvého hrobára veľkej mystickej tradície. Z náboženského hľadiska poznamenal jej ducha takisto svätý Ján z Kríža. Pokiaľ ide o literatúru, boli to Shakespeare, niektorí anglickí mystickí básnici a Racine. Pamätám si, že zo súčasníkov mi s neskaleným obdivom hovorila iba o Paulovi Valérym a o Koestlerovi a jeho *Španielskom teste*.² Jej náklonnosť, podobne ako odmietnutia, bola prudká a neodvolateľná. Bola pevne presvedčená, že skutočne geniálna tvorba si vyžaduje vysoký stupeň duchovnosti a že je nemožné dosiahnuť dokonalý výraz bez prísnej vnútornej očisty. Toto úsilie o vnútornú čistotu a pravdivosť ju robilo nemilosrdnou voči všetkým autorom, u ktorých – ako bola

2 Autorom autobiografickej knihy *Španielsky testament* je Arthur Koestler (1905-1983), anglický spisovateľ, novinár a fyzik maďarského pôvodu. Rozpráva v nej o svojich zážitkoch zo Španielska, kam odišiel v roku 1936 a znovu v roku 1937 ako novinár a kde ho uväznili falangisti. (*Pozn. prekl.*)

presvedčená – objavila hoci len najmenšiu stopu úsilia zapôsobiť, hocaký prvok neúprimnosti alebo bombastickosti: Corneille, Hugo, Nietzsche. Rátal sa pre ňu iba dokonale čistý štýl, prejav nahoty duše. Napísala mi: „Úsilie o výraz sa netýka iba formy, ale aj myslenia a celej vnútornej bytosti. Kým nebola dosiahnutá nahota výrazu, ani myslenie sa nedotklo, ba sa ani nepriblížilo k skutočnej veľkosti... Skutočným písaním je písanie, ktoré sa podobá na preklad. Keď prekladáme text napísaný v cudzom jazyku, nechceme k nemu niečo dodať; naopak, takmer so zbožnou starostlivosťou sa usilujeme, aby sme k nemu nič nedodávali. Takto sa treba pokúšať prekladať aj nepísaný text.“

Keď u mňa strávila niekoľko týždňov a mala pocit, že bola predmetom priveľmi šetrného prístupu, rozhodla sa, že odíde pracovať na iné hospodárstvo, aby ako neznáma medzi neznámymi mala účasť na osude skutočných poľnohospodárskych robotníkov. Pomohol som jej, aby ju jeden významný vlastník vinohradov zo susedného mestečka najal do skupiny česačov hrozna. Viac ako mesiac tu pracovala s vytrvalým hrdinstvom, napriek slabosti a nezvyku odmietala pracovať menej ako robustní vidiečania okolo nej. Trpela takými silnými bolesťami hlavy, až sa jej zavlalo, že pracuje akoby v zlom sne. Priznala sa mi: „Jedného dňa som sa spytovala, či som náhodou bez toho, aby som si to všimla, nezomrela a nepadla do pekla a či peklo nespočíva v nikdy sa nekončiacom zbere hrozna...“

Po tejto skúsenosti sa vrátila do Marseille, kde prechodne bývali jej rodičia, ktorých z Paríža vyhnala invázia. Párkrát som ju tam navštívil v jej bytíku v štvrti Catalans, z ktorého bol výhľad na nekonečný, prekrásny morský obzor. Rodičia medzičasom pripravovali odchod do Spojených štátov. Dlhو váhala, či má s nimi odísť, lebo jej puto k nešťastnej vlasti a túžba deliť sa o osud svojich prenasledovaných priateľov boli veľmi silné. Napokon sa rozhodla odísť v nádeji, že tak získa možnosť, ako sa dostať do Ruska alebo Anglicka. Naposledy som ju videl začiatkom mája 1942. Priniesla mi na stanicu aktovku plnú papierov a poprosila ma, aby som si ich prečítal a dal na ne pozor, kým bude v exile. Keď sme sa lúčili, zo žartu, aby som zakryl svoje pocity, som povedal: „Dovidenia v tomto svete, alebo v inom!“ Prudko zvažovala a odpovedala mi: „V inom. V tomto sa už nestretieme.“ Chcela povedať, že ohraničenia,

predstavujúce naše *empirické ja*, zanikajú v jednote večného života. Chvíľu som za ňou hľadel, ako odchádza. Už sme sa viac nestretli: kontakty večného v čase sú hrozivo efemérne.

Keď som sa vrátil domov, pustil som sa do prezerania rukopisov Simone Weilovej. Išlo o desať hrubých zošitov, do ktorých deň čo deň zaznamenávala svoje myšlienky, premiešané s citátmi vo všetkých možných jazykoch a s poznámkami osobnej povahy. Až dovtedy som od nej čítal iba niekoľko veršov a práce o Homérovi, publikované v *Cahiers du Sud* pod anagramatickým pseudonymom Emile Novis. Všetky texty v tejto knihe pochádzajú zo zošitov. Mal som čas napísať ešte raz Simone Weilovej, aby som vyjadril silný pocit, ktorý vo mne vyvolalo čítanie zošitov. Z Orana mi napísala nasledujúci list. Napriek jeho osobnému charakteru si dovoľujem uviesť ho celý, pretože vysvetľuje a odôvodňuje uverejnenie tejto knihy:

„Drahý priateľ,

zdá sa, že nastal čas povedať si zbohom. Nebude to ľahké, aby som od Vás často dostávala správy. Dúfam, že osud ušetrí dom v Saint-Marcel, kde žijú tri bytosti, ktoré sa milujú. Je to také vzácné. Ľudská existencia je taká krehká a zraniteľná, že nemôžem milovať bez toho, aby som sa chvela. Zatiaľ som ešte nikdy nedokázala vôbec nevzdorovať tomu, že ostatné ľudské bytosti nie sú úplne chránené pred všetkými možnými nešťastiami. Je to vážne porušenie povinnosti odovzdať sa do Božej vôle.

Vrávite, že v mojich zošitoch ste okrem vecí, ktoré ste si mysleli, našli aj také, ktoré ste si nemysleli, no očakávali ste ich; sú teda Vaše a dúfam, že po tom, ako budú vo Vás premenené, jedného dňa vyjdú v niektorom z Vašich diel. Pre myšlienky je totiž nepochybne lepšie, ak spoja svoj osud s Vaším, a nie s mojím. Mám pocit, že môj pozemský osud nebude nikdy dobrý (niežeby som rávala s tým, že by mal byť lepší niekde inde: nemôžem v to veriť). Nie som niekto, s kým je dobré spájať svoj osud. Ľudské bytosti to vždy väčšmi či menej cítili; zdá sa však, že myšlienky si to z nejakého tajomného dôvodu všimajú menej. Tým, ktoré ku mne prišli, neželám nič iné, než aby sa im vodilo dobre a bola by som veľmi šťastná, ak by sa – zmenené na Váš obraz – vložili do Vášho pera. Trochu by sa tým oslabil môj pocit zodpovednosti a bolestivá ľarcha myšlienky, že nie som pre svoje rôzne nedostatky schopná slúžiť pravde v tej

podobe, v akej predtým mnou vystala, hoci sa mi zdá, že z nepochopiteľného milosrdenstva sa mi zavše dáva zahliadnuť. Myslím si, že to všetko prijmete s rovnakou jednoduchosťou, s akou Vám to podávam. Pre toho, kto miluje pravdu, je ruka, ktorá drží pero a píše, ako aj telo a duša, ktoré sú s ňou spojené, a aj celý ich sociálny zovňajšok niečím nekonečne nedôležitým. Sú to nekonečné drobnosti x-tého rádu. Aspoň ja vo vzťahu k úkonu písania prisudzujem takúto mieru dôležitosti nielen svojej osobe, ale aj Vašej osobe a takisto osobe každého spisovateľa, ktorého si vážim. Osoba tých spisovateľov, ktorými väčšmi či menej pohľadám, je potom jediná vec, ktorá sa ráta.

Neviem, či som Vám v súvislosti so zošitmi povedala, že komukoľvek z nich môžete čokoľvek prečítať, no nijaký z nich nikomu nenechávajte... Ak by ste v nasledujúcich troch či štyroch rokoch o mne nepočuli, považujte zošity za svoje výlučné vlastníctvo.

Hovorím Vám to preto, aby sa mi slobodnejšie odchádzalo. Lutujem iba, že Vám nemôžem zveriť všetko, čo v sebe ešte nosím a čo sa zatiaľ nerozvinulo. Našťastie to, čo je vo mne, buď nemá hodnotu, alebo sa to nachádza v dokonalej podobe na nejakom čistom mieste mimo mňa, kde tomu nemožno uškodiť a odkiaľ to môže kedykoľvek zostúpiť. Nič z toho, čo sa ma týka, teda vonkoncom nie je dôležité.

Nech by sa mi malo prihodiť čokoľvek, chcem veriť, že po tom, ako prejde ľahká bolesť z odlúčenia, nebudete nikdy v tejto súvislosti cítiť nijaký žiaľ, a že ak si na mňa občas spomeniete, bude sa to podobať spomienke na knihu, ktorú sme čítali v detstve. Nikdy nechcem v srdci niektoej z bytostí, ktoré milujem, zaujímať iné miesto, aby som mala istotu, že im nespôsobím nijaké trápenie.

Nemôžem zabudnúť na šľachetnosť, s akou ste mi povedali a napísali slová, ktoré zahrejú na duši, hoci – keďže ide o môj prípad – tomu nemožno veriť. No aj tak to pre mňa bola podpora. Vári až priveľká. Neviem, ako dlho si ešte budeme môcť navzájom vymieňať novinky. Netreba to však považovať za dôležité...“

Simone Weilová mi napísala ešte z Casablanky, potom naposledy z New Yorku. Okupácia slobodnej zóny Nemcami prerušila našu korešpondenciu. Keď som v novembri 1944 čakal na jej návrat do Francúzska, od spoločných priateľov som sa dozvedel, že rok predtým zomrela v Londýne.

Simone Weilová, niekdajšia Alainova žiačka,³ sa narodila v roku 1909 v Paríži. Celkom mladá vstúpila na *École Normale Supérieure* a skvelo zvládla štátnu skúšku z filozofie. Vyučovala na viacerých lýceách a veľmi skoro sa zapojila do politiky. Je samozrejmé, že revolučné presvedčenie, ktoré prejavovala bez najmenej starosti o profesionálne alebo svetské konvencie, jej spôsobilo viacero problémov s úradmi, ktoré prijímala s výnimočným pohrdaním. Istému generálnemu inšpektorovi, ktorý sa jej vyhrážal sankciami, čo môžu viesť až k odvolaniu, s úsmevom odvetila: „Pán inšpektor, odvolanie som vždy považovala za normálne vyvrcholenie svojej kariéry.“ Angažovala sa v radoch krajnej ľavice, nikdy však nevstúpila do nijakého politického združenia. Stačilo jej obhajovať slabých a utláčaných bez ohľadu na ich stranícku alebo rasovú príslušnosť. Pretože chcela mať do hĺbky účasť na osude chudobných, požiadala o dovolenku a nechala sa prijať do práce v továrni Renault, kde bez toho, aby niekomu povedala o svojom vzdelaní, pracovala rok ako frézarka. Prenajala si izbu v robotníckej štvrti a žila výlučne zo skromného robotníckeho zárobku. Túto skúsenosť prerušil zápal pohrudnice. Keď vypukla vojna v Španielsku, vstúpila do radov červených, no ležalo jej na srdci, aby nikdy nepoužila zbraň, bola väčšmi oživovateľkou kolektívu ako bojovníčkou. Nehoda, keď si z nepozornosti obarila nohy, spôsobila, že musela byť prevezená do Francúzska. Za týchto tragických okolností, ako aj počas celého života, ju rodičia, s ktorými ju spájalo láskyplné puto, ale ktorých veľmi trápili jej heroické výčiny, obklopili neprestajnou starostlivosťou; tá nepochybne oddialila koniec tejto existencie, ktorú nič nečisté nezadržiavalo na tomto svete. „Sila, ktorú Karamazovci čerpali z nízkości svojej povahy“ a ktorá tlačí ľudí k zemi, jej nepochopiteľne chýbala...

Prv ako pripomeniem postoj Simone Weilovej počas udalostí, ktoré v rokoch 1940 až 1944 tak hlboko rozdeľovali Francúzov, musím zdôrazniť, že by bolo urážkou jej pamiatky, ak by bol večný a transcendentný obsah jej posolstva interpretovaný v zmysle aktuálnej politickej situácie a ak by bol spájaný so straníckymi sporami. Nijaká politická skupina, nijaká sociálna ideológia nemá právo odvolávať sa na ňu. Jej láska k ľudu a nenávisť voči akémukoľvek

3 Francúzsky filozof Émile Auguste Chartier, prezývaný Alain (1868-1951). (Pozn. prekl.)

útlaku nestačia, aby si ju prisvojili ľavicové strany; jej popieranie pokroku a kult tradície o nič väčšmi neumožňujú zaradiť ju k pravicu. Do svojej politickej angažovanosti vkladala rovnakú vášeň ako do čohokoľvek iného, pričom si z nijakej idey, národa alebo triedy nerobila modlu, vedela, že sféra spoločnosti je par excellence oblasťou relativity a zla („rozjímanie o sfére spoločnosti,“ napísala, „je rovnako účinná očista ako stiahnutie sa zo sveta, preto som sa nedopustila chyby, keď som sa tak dlho zaoberala politikou“) a že v rámci tohto poriadku úloha nadprirodzenej duše nespočíva vo fanatickej príslušnosti k nejakej strane, ale v neprestajnom úsilí o nastolenie rovnováhy, stavajúc sa na stranu porazených a utláčaných. Preto napriek svojej averzii voči komunizmu túžila odísť do Ruska vo chvíľach, keď táto krajina krvácala pod nemeckým útlakom. Pojem protiváhy je základom v jej koncepcii politickej a sociálnej činnosti: „Ak vieme, čo uvádza spoločnosť do nerovnováhy, treba robiť všetko pre to, aby sme zaťažili tú stranu váh, ktorá je priveľmi ľahká. Aj keby závažím bolo zlo, ak ho položíme s týmto úmyslom, je možné, že sa nezašpiníme. Musíme však predtým vedieť o rovnováhe a musíme byť vždy pripravení zmeniť stranu, podobne ako spravodlivosť, „táto utečenkyňa z tábora víťazov“.“

Tento stav ducha ju už od uzavretia prímeria viedol smerom k pohybu – takému rozdielnemu v pôvode, ako aj v cieľoch –, ktorý dnes všeobecne označujeme ako odboj. Pred odchodom do Ameriky mala do činenia s políciou Francúzskeho štátu⁴ a ak by v čase veľkých gestapáckych razíí bola ostala vo Francúzsku, je jasné, aký by bol jej osud. Hneď po príchode do Spojených štátov podnikala kroky, aby sa mohla začleniť medzi aktivistov odboja. V novembri 1942 odišla do Londýna a nejaký čas tu pracovala pre Maurica Schumanna. Keďže jej nebolo umožnené, aby mohla čeliť tým istým nebezpečenstvám, aké v tom čase doliehali na Francúzov, určila si, že bude jesť iba také množstvo potravy, aké bolo k dispozícii vo Francúzsku na pridelové lístky. Tento režim čoskoro poznamenal jej už aj tak slabé zdravie a musela byť hospitalizovaná. Mimoriadne šetrná starostlivosť, ktorú jej venovali, jej spôsobovala veľké utrpenie. Túto črtu jej charakteru som si všimol už vtedy, keď bola u mňa: mala hrôzu z toho, že sa ocitne v privilegovanom postavení a prudko sa vyhýbala každej pozornosti, ktorej cieľom bolo povýšiť

4 Oficiálny názov vichystického režimu. (*Pozn. prekl.*)

ju nad bežnú úroveň. Cítila sa dobre iba na poslednom stupni spoločenského rebríčka, keď bola súčasťou masy bedárov a vydedencov tohto sveta. Keď ju previezli na vidiek, mala radosť, že znova vidí prírodu; tu zomrela. Nepoznám nijaké podrobnosti o jej konci. Povedala: „Agónia je najhlbšia temná noc, ktorú potrebujú dokonca aj tí, čo sú dokonalí, aby dospeli k absolútnej čistote; je preto lepšie, aby bola bolestivá.“ Odvažujem sa vysloviť myšlienku, že jej život bol dosť tvrdý nato, aby dostala milosť pokojnej smrti.

Texty Simone Weilovej patria k tomu druhu veľkých diel, ktoré môže komentár iba oslabiť a zdeformovať. Jediným dôvodom, pre ktorý píšem tento úvod, je to, že moje priateľstvo s autorkou textov a naše dlhé rozhovory mi uľahčujú prístup k jej mysleniu a dávajú mi možnosť vrhnúť na niektoré priveľmi strohé a nedostatočne rozpracované formulácie jasné svetlo a zaradiť ich do prirodzeného kontextu. Takisto netreba zabúdať, že podobne ako u Pascala, aj tu ide iba o základnú konštrukciu, budovanú deň po dni, často v náhlivosti, s cieľom podrobnejšieho rozpracovania, ku ktorému, žiaľ, nikdy nedošlo!

Tieto texty sú čisté a jednoduché ako vnútorná skúsenosť, o ktorej hovoria.⁵ Medzi životom a slovom nie je nijaká „vata“: duša, výraz a myšlienka tvoria jeden celok bez štrbín. Aj keby som osobne nepoznal Simone Weilovú, jej štýl by bol pre mňa zárukou autenticity jej svedectva. Na týchto myšlienkách je zarážajúca v prvom rade mnohorakosť ich možného uplatnenia; ich jednoduchosť zjednodušuje všetko, čoho sa dotknú; prenášajú nás na vrcholky bytia, z ktorých oko jediným pohľadom obsiahne nekonečné množstvo navrstvených úrovní. Povedala: „Treba prijať všetky názory, no treba ich usporiadať vertikálne a umiestniť na zodpovedajúce úrovne.“ Alebo: „Všetko, čo je dostatočne skutočné, aby obsiahlo navrstvené interpretácie, je nevinné alebo dobré.“ Tento znak veľkosti a čistoty možno objaviť na každej strane jej diela.

Toto je napríklad myšlienka, rušiaca večný spor optimizmu a pesimizmu, ktorý Leibniz nedokázal vyriešiť: „Vzdialenosť medzi stvorením a Bohom je odstupňovaná. Vzďialenosť, kde je Božia láska nemožná. Hmota, rastliny, zvieratá. Zlo je tu také úplné,

5 Tým sa vysvetľujú niektoré opakovania alebo štylistické nedostatky, ktoré sme dôsledne zachovali.

že samo seba ničí; už tu niet zla: zrkadlo božskej nevinnosti. Naše miesto je tesne za hranicou, kde jestvuje možnosť lásky. Je to veľké privilegium, lebo zjednocujúca láska je možná v pomere k vzdialenosti. Boh stvoril svet, ktorý nie je najlepší možný, no ktorý v sebe obsahuje všetky stupne dobra a zla. Nachádzame sa v bode, v ktorom je tento svet najhorší možný. Na nižšom stupni sa totiž zlo stáva nevinnosťou.“

Alebo myšlienka, ktorá osvetľuje problém zla až po úroveň tajomstiev božskej lásky: „Všetky stvorené veci odmietajú byť pre mňa účelmi. Je to najvyššie Božie milosrdenstvo voči mne. To isté platí aj o zle. Zlo je formou Božieho milosrdenstva na tomto svete.“ Prípadne rázne a konečné vyvrátenie všetkých mysliteľov, ktorí na prítomnosti zla vo svete zakladajú svoj zásadný pesimizmus: „Povedať, že svet za nič nestojí, že tento život za nič nestojí, a poskytnúť ako dôkaz zlo, je absurdné, lebo ak to za nič nestojí, o čo nás potom pripravuje zlo?“

Alebo nasledujúca formulácia o začleňovaní vyššieho do nižšieho: „Každý poriadok, ktorý prekračuje nejaký iný poriadok, sa môže do neho začleniť iba ako nekonečne malý“;⁶ dopĺňa a prehlbuje tým Pascalov zákon troch poriadkov. Svet života sa ukazuje ako nekonečne malý oproti hmotnému svetu: čím sú živé bytosti v porovnaní s hmotou Planéty a vari aj Kozmu? Podobne to platí o svete ducha v porovnaní so svetom života: na Zemi jestvuje pri najmenej päťstotisíc živočíšnych druhov, z ktorých jediný vlastní *il ben dell'intelletto*. A pokiaľ ide o svet milosti, je nekonečne malý v mase našich svetských myšlienok a pocitov: evanjeliové obrazy kvasu a horčičného zrnka sú dostatočným svedectvom „nekonečného rozmeru čistého dobra“.

Celé dielo Simone Weilovej je živé a presiaknuté nesmiernou túžbou po vnútornom očistení, ktorá je prítomná aj v jej metafyzike a teológii. Celou dušou je nasmerovaná k čistému a absolútnemu dobru, ktorého existenciu jej nič v tomto svete nedokazuje, no ktoré

6 V tejto súvislosti si môžeme spomenúť aj na Reného Guénona, ktorý v knihe *Symbolika kríža* (slovenský preklad Andrej Záthurecký, Hronka, Bratislava 2016, s. 31) hovorí o podobnej súvislosti a ako jej geometrické znázornenie uvádza tzv. Šalamúnovu pečať, teda dva prekrývajúce sa, ale opačne smerujúce trojuholníky: „Tak napríklad rovnako, ako je obraz predmetu v zrkadle obrátený vzhľadom na predmet, to, čo je prvotné alebo najväčšie na principiálnej úrovni je – prinajmenej zdanlivo – posledné alebo najmenšie na úrovni prejaveneho.“ (Pozn. prekl.)

cíti ako skutočnejšie než všetko, čo existuje v nej a okolo nej. Vieri v toto dokonalé bytie chce založiť na základe, ktorý nedokáže spochybniť nijaký úder osudu či nešťastia, nijaký poryv hmoty či ducha. Na to je potrebné predovšetkým eliminovať z vnútorného života všetky formy ilúzie a kompenzácie (zbožnosť založená na predstavivosti, náboženské „útechy“, neodhalená viera v nesmrteľnosť ja atď.), ktoré si až príčasto prisvojujú meno Boh, hoci v skutočnosti sú iba útočiskami našej slabosti alebo pýchy: „Dať si pozor na úroveň, na ktorú kladieme nekonečno. Ak ho kladieme na úroveň, kde má miesto iba konečno, je jedno, ako ho budeme označovať.“

Stvorenie odráža Boha svojou krásou a harmóniou, no prostredníctvom zla a smrti, ktoré v ňom prebývajú a prostredníctvom neúprosnej nevyhnutnosti, ktorá mu vládne, stvorenie takisto odhaľuje neprítomnosť Boha. Vyšli sme z Boha: znamená to, že nesieme jeho odtlačok, no takisto to znamená, že sme od neho oddelení. V tomto zmysle veľa objasní etymológia slova *existovať* (nachádzať sa mimo):⁷ existujeme, nie sme. Boh, ktorý je Bytie, istým spôsobom zotrel sám seba, aby sme my mohli jestvovať; zriekol sa toho, že bude všetkým, aby sme my mohli byť niečím; v prospech nás sa pripravil o svoju nevyhnutnosť, ktorá je dobrom, aby zavládla nevyhnutnosť, ktorá je cudzia a ľahostajná k dobru. Ústredným zákonom tohto sveta, z ktorého sa Boh stiahol samotným aktom stvorenia, je zákon tiaže, ktorý je v príslušnej podobe prítomný na všetkých úrovniach jestvovania. Tiaž je par excellence silou, ktorá uniká pred Bohom. Núti každé stvorenie hľadať všetko, vďaka čomu by sa mohlo zachovať alebo posilniť, a vďaka čomu by mohlo – podľa Tukydidových slov – uplatňovať všetkú moc, ktorou disponuje. Psychologicky sa tiaž prejavuje najrôznejšími pohnútkami potvrdzovať alebo obnovovať ja, najrôznejšími skrytými úskokmi (sebaklam, únik do snov a falošných ideálov, predstavivosť deformujúca minulosť a budúcnosť atď.), ktoré používame, aby sme zvnútra upevnili našu zneistenú existenciu, teda aby sme ostali mimo Boha a v jeho odmietaní.

Simone Weilová si otázku spásy kladie nasledujúcimi slovami: „Ako unikneme pred tým, čo sa v nás podobá tiaži?“ Jedine pomocou milosti. Boh prekonáva nekonečný čas a priestor, aby prišiel k nám; jeho milosť nič nemení na slepých hrách nevyhnutnosti

7 Franc. sloveso *exister* prekladáme buď ako jestvovať, alebo ako existovať. (Pozn. prekl.)